

(nastavak sa 13 strane)

PITANJE: Možete li proširiti ljudske dužnosti koje će dovesti do te da čovek postigne taj uspeh?

FOKNER: Dužnost je usko vezana za njegov kvalitet koji u nedostatku bolje reči nazivamo besmrtnošću. Dokaz te njegove besmrtnosti je činjenica da ju je on dugo sačuvao uprkos mučenjima i bolu koje je sam za sebe pronašao i što izgleda i dalje nastavlja da pronalazi. On još uvek traje i još mu uvek neki glas, neka priča govori: »To je pogrešno, moraš uraditi bolje od ovog.« I uvek negde ima neko kaže: »Da, istina je, uradiće bolje nego što je ovo,« mada zna da će možda propasti kada nađe kriza.

PITANJE: Sta mislite o crnačkim piscima?

FOKNER: Bio je jedan, koji je bio vrlo talentovan. Zvao se Richard Rajt. Napisao je jednu dobru knjigu, a onda je zastranio, jer se suviše bavio razlikom između crnac i belaca. Prestao je da bude pisac i postao crnac. Drugi, po imenu Elison, ima talent i odbacio je mogućnost da bude prvo crnac; on je ostao pisac. Mislim da će i dalje napredovati. Ima i drugih no nemaju talenta kao ova dvojica, nisu talenti u pravom smislu. Rajt se, kao što sam rekao, više istakao kao crnac nego kao pisac i to ga je upropastilo. A pisac na prvom mestu mora biti pisac — sve ostalo je sporedno — neka prvo bude pisac, pri pošten, hrabar ili bilo šta još, ali neka je na prvom mestu pisac.

PITANJE: Vaše simpatije prema Jugu prirode su i razumljive jer ste i Vi Južnjak, ali otvoreno govorite, Vi s način tretiranja juga ponekad je sasvim čudan. Zašto Vaše ličnosti (mislim na »Svetiliste« i »Uljez u prasini«) moraju da se degenerišu ili propadnu. Možete li to objasniti?

FOKNER: Da, mislim da je to tako prsto zato što toliko volim svoju zemlju i želim da popravim njene greške i njene ljudje a jedino način da to postignem je da ih posramim, kritikujem, da pokusam da istaknem razliku između dobra i zla, da istaknem njihovu niskost (prostotu) i trenutne časnosti poštenja i ponosa, da potstavljam lude koji dopuštaju niskosti da su postojali trenuci kada su oni kao narod, njihovi očevi i dedovi stvarali divljinu, veličanstvena i slavna dela.

PITANJE: Uvek govorite o istini — hoćete li nam definisati ono što zovete istinom?

FOKNER: Činjenica nije svilevična, nju mogu izmeniti zakon, prilike, privreda, temperatura ali istina je postojana stvar — to je ono što čovek zna da je pravo i kada ga oskrnavi svestan je da će ga mučiti.

PITANJE: Molim Vas recite nam razliku između istine i ideala?

FOKNER: Pa, ideal je nada, težnja, to može da bude neostvaren sas. Istina nije neostvaren, to nije ideal ili težnja. Istina je suština koju čovek mora prihvatići onakvu kakva je — ili provesti ceo svoj život bežeći od nje.

PITANJE: Kakvo ćete delo uskoro napisati?

FOKNER: Nadam se bolje od onog što sam dosada napisao. Mislim da čovek nije nikad zadovoljan knjigom ili pesmom koju je tek završio — što je sva-kako razlog da napiše drugu. I verujem koliko god živeli (on ili ja) uvek ću nastojati da napišem dobru knjigu kakvu do danas još nisam stvorio.

S engleskog prevela
Marica MALETIC

marek hlasko

PIJAN U PODNE

Bilo je to u podne i po žezi koja je svaki zakutak kamenoga grada ispunjavala mučenjem; lišće na drveću se skovrdzalo i vreli asfalt je snažno mirisao na smolu. Ulicom je išao pijan čovek. Sesir mu se držao na samoj cubi na onaj čudnovat način na koji uspevaju da nose šesir samo pijanci — treznom čoveku pao bi s glave već nakon tri koraka; a pijanac će preći takoz kroz sedam paklova. Išao je korakom širokim i isto tako neodmerenim; i najbolji geometar pokazao bi se kao dete kada bi mu naredili da proračuna ovu mešavinu rombova, elipsa, izlomljenih linija. Prolaznici su se osvrnuli za njim, a on je išao; imao je strašan izraz ludog protora i mlatarstva je rukama po zraku tako snažno kao da svaki čas nailazi na prepreke. Pritom je mrmljao besmisleno.

No uskoro ga izdadoše noge; u jednom trenutku se zaljulja, svali na travu i tamo ostade. Sesir mu se, dakako, i dalje držao na glavi; leželi je imao crveno nabreklo lice — ovo lice malazio se sada na punom suncu. Iz usta mu je curio mlaz sline; oči su mu bile posuvraćene beonjačama nagore; pri padu mu se košulja izvukla iz pantalone i u izgledu njegovog obnaženog tela bilo je nečeg netuđeno odvratnog.

Pokako su počepe okupljati ljudi; stvar se dešavala u Pragi gde su — kao što se zna — jedina atrakcija medvedi i pijanci. Pragu je još uvek drugi grad i često čovek iz centra zastaje ovde začudjenom. Ovdje je puno ljudskih olupina — kao se izrazio jedan mladi i sposoban kritičar kome očigledno izgleda da čovek može dočekati kraj sličan kraju maštine. Za ljude koji su gledali pijanoga nije bilo u ovom priozoru ničega čudnog. Među njima je stajao jedan u plavom odelu i svetlim kašketu. Govorio je:

— Je li bio život? Bio je. Jesam. Pre sam mogao svakodnevno biti mrtav pijan i zet je takođe mogao biti pijan. Bila je nekad takva krema na Ratufsevoj; kada smo u nju zet i ja ulazili orkestar je svirao „Laku konjicu“. Litar je tada stajao četiri zlota; i zet je bio pijan, i ja sam bio pijan. Bili smo pod gasom svaki dan. Ali to je bilo nekad. Ne sada. Sada toga više nema. Sada ako se udesim jednom nedeljno, i to je dobro. A ranjka svaki dan. Ja i zet. Treba samo da zapitate ovde u Pragi za Vlatku Majthola. Svako ga zna.

Sta je bilo s vašim zetom? — upita jedan od okupljenih. Bio je to nizak, suvjonjan čovečuljak sa čelavom opaljenom lobanjom.

Ovaj u plavom odelu se okreće prema njemu:

— Sta se to vas tiče? — upita oštro.

— Možda sam ja poznavao vašeg zeta — reče niski, suvjonjan čovečuljak.

— Ja dvadeset godina u Pragi stanujem. Poznajem ovde čitavu gomilu ljudi.

— Henjeka Jablonovčaka ste poznavali? — upita čovek u plavom odelu.

— Onoga je Bjalostocke?

— Ne, onoga što je u Zompkovskoj imao radnju.

— Ne — reče čovek sa opaljenom lobanjom. — Njega nisam znao.

— Pa sta se kog djavola mesate? — reče ovaj u plavom odelu.

— Strašna mrzim takve dronjke koji sve hoće da znaju o životu.

U mene je princip: njušku držati kratko.

Pijani čovek ležao je na suncu; oko njega se okupljalo sve više sveta. Medju njima je stajala devojka, imala je prćast nos i plavu kosu; moglo joj je biti najviše dvadeset godina. Govorila je:

— Kako se on mogao tako opiti? Zar ga nije stid? Pravi od sebe stoku, upropasjuće zdravljje za vlastiti novac. Uopšte ga ne želim. Volela bih da ga zgrabi milicia i da ga zadre preko noć. Živi sam na množe da živi drugavista? Može. Može da radi, da ima kuću i porodicu. A možda on i ima porodicu? I oni ga sada čekaju? On bi mogao još da uči; sada i stari ljudi mogu još da uče.

— Ottuda znate — reče neko otpozadi — da bi on ležao da uči? Možda ga sam? Možda ga niko nije voleo i ne voli? Možda sam i ne ide mu se u pustu kuću? Možda je sasvim sam?

Devojka se okreće, pogleda u ovoga što govori i prsnu u smeh.

— Baš ste detinjasti — reče. — Niko ga nije voleo, usamljenost? Toga nema. Sada niko nije sam, niti nesrećan.

Toga nema.

— U redu — reče ovaj što joj se obratio maločas. — Hvala vam lepo.

Devojci se približi jedan momak; imao je na sebi odličnu košulju, a glava mu je bila kratko ošišana — kosa mu smešno štrčala.

— Da podjete sa mnom u kino? — upita momak. — Imam dve karte.

— Sta se daje?

— Ne znam — reče momak. — Izgleda nešto ljubavno.

— Da ne bude nešto glupo? — upita devojka.

— Ne znam — reče momak i sleže ramenima. — Valjda neće. Idemo, treba, da počne.

Uze je za ruku i odoše. Čovek u plavom odelu i svetlim kašketu pritvori oči i nastavi:

— U šestom komesarijatu imali smo jednog poznatog narednika. I dešavalo se da nas dočepaju: mene i zetu. Opet dvadeset i četiri sata. A onaj narednik veli zetu: „Gospodine Henjek, ja ču vas u bajbok. Gospodine Henjek, sedećete vi kod mene. Gospodine Henjek, neka me nagla, zla krv ugusi, ja ču vam zapapriti!“ Ali nismo sedeli nikada duže od dvadeset i četiri sata. Ziveli smo s njima krvavu, ja i moj zet.

— Vaš zet mora biti propisna svinja — reče neko otpozadi.

Bio je to nizak čovek u uglačanim pantalonama koje bi i u paklu odale montera; bio je obučen u sportsku košulju i na levu ruku imao je utetoviranu zmiju. Bio je nizak i čvrst kao medved; gledajući u njegova široka pleća i grube ruke oscećala se u njemu velika snaga — budio je poverenje. On se naže nad ovim što leži i brutalno ga prodrama. Pijani otvorio jedno oko i odmah ga zatvorili. Čovek u monterskim pantalonama se ispravio.

— Kućkin sin — reče. — Ožderao se u samo podne. Sta sada da se učini s takvom stokom?

— Treba da se stidite — reče neko sa strane; bio je to čovek sa profesorskim licem. — Treba da se stidite što tako govorite. Tu stoje žene i deca: kako možete tako. A sigurno svake nedelje izglede isto ovako.

— Ja znam ovog pijanca — reče drugi muškarac. — Nekada je u Běžkovu bio braća. Zvao se „Gostionica kod Mornara“. Vlasnik je bio težak preko stola kila; dolazili su izdaleka da ga vide. Kod njega se nikada nisu dečavali ispadni; gosti su se zabavljali učito kao deca u zabavisti. Ja sam tamo odlazio ponekad; onaj mornar je umeo tako da priča da si imao sve kao naslikano pred očima. A ovaj slepac što leži tu na zemlji takode je dolazio tam. Stane kraj šanča i više: „Gospodine Šefi, ja ću odavde otići. Otici ću i svih e zaboraviti da sam živeo u ovom gradu. Ali vi ćete me zapamtiti, a? To nije važno što sam ja pijanica. Svaci dan sam pio ovde kod vas. Pio sam čak i nedeljom. Celu sedmici čekao sam da podjem nekad u nedelju, ali u nedelju mi se nije htelo ići nikuda. Oni kod kojih je trebalo da podjem nemaju nedelje. I vodim k vama. Hoćete li me pamiti u životu?“

— Je li on bio lud? — upita muškarac sa utetoviranim zminjom. — Zašto je govorio tako čudno?

— Svakiji čovek čudno govori — reče ovaj što se sretao sa pijanicim u „Gostionici kod Mornara“. — Svakog je čoveka teško razumeti. Ali on nije bio lud. To je nekada bio vrlo fini i valjan momak.

— Mnogo ljudi se propilo — reče jedan gospodin mrvšava lica, sa načarima. — Kad bi se ljudima dalo sve što im treba za dobar život, oni ne bi pili. Premaši zaraduju.

— Gospodine? — reče vlasnik zmine. — Gospodine, kome vi to govorite? Meni? Koji zaradujem hiljadu zlota, a imam ženu i dvoje dece? Meni? Možete li govoriti? — Malo se odvra pa reče: — Pomožite mi. Da odvedemo ovoga lafa.

— A, ne! — reče gospodin s načarima i podiže prst gore. — Izvinite, ali to je suviše odvratno. Ja pijanu stoku neću voditi. Uostalom ja nisam iz Varšave; nisam došao ovamo da vodim pijanu stoku.

— I bolje — reče čovek sa zminjom. — Došli ste ovamo da vidite grad i našu Censtohovu. Kupite se odavde. Leto: je treba da se popratite i počnete. U bolnici nećete imati sunca. Po čemu je za tebe stoka?

— Gospodin s načarima se udalji kao da igra mazurku. Muškarac u plavom odelu i svetlim kašketu reče:

— Eva, sad će povratiti. Zete...

— O, dodjavora! — reče neko otpozadi. — Gospodine Majtlo, zar me ne poznajete? Ja pozajmim vas i vašega zeta. Bili smo zajedno u zatoru na Gensvuki, zar ne?

— U redu — reče ovaj u plavom odelu. — Pa šta?

— Pa ništa — reče čovek otpozadi. — Samo da se čistite do sto djavola. Bili ste sa zetom u zatoru za cvonjak. Varali ste ljeđe.

— A vi? Da vi niste bili nevin?

— Sedeo sam zbog istog, kao i vi. Ali sad radim; imam dobru platu i mir. Žao mi je što sam vam nekad naseo. Čistite se odavde, jer kad vam prilepim zube za trotoar, ima glava da vam pukne.

— U redu — reče muškarac u plavom odelu — srećemo se mi još. Ali onda ćeš mi ti zalažati na mesec.

Slede ramenima i udalji se. Pijani je ležao i dalje nepokretno i svih su gledali u njegovo crveno lice. Naže se nad njim mali dečići i prutom mu dodirnu nos. Žena što je stajala u krugu ljudi povuče dečka za ruku i viknu:

— Beži jer će udariti!

— Neće on više nikog udariti! — reče drugi jedan što je stajao pozadu.

Moglo mu je biti oko četrdeset, izgledao je zdrav, nosio je otromboljene brčice i šarenu vunenu kapu kakva se nekada toliko nosila u predgradima Varšave; sada takve kapu nose još samo poslednji golubari na Marimontu i Pelcovizni. Čovek s brčicima bio je obučen u jahače čakšice i kožni kaputić sa podvijenim rukavima. Isplijunu opušaći i ponovi:

— Neće on više nikoga udariti. Takvi kao on ne tuka. Sad sam se tek setio da sam ja negde već srećao tog lafa; bilo je to davno i nekako vrásničko čudno — reče jedan čovek u železničarskom odelu.

— Ponekad izgleda da toga uopšte nije ni bilo. Nekad sve to izgleda strašno, nekad smešno, nekad glupi. Ali ne onako kako je stvarno bilo.

— Vi ste trebali otici u popove — reče onaj u kožnoj bluzi. — Koga ste djavola postali železničar?

— Ja sam impotent od rodjenja — reče čovek u železničarskom odelu — i zato nisam mogao učiniti ono o čemu vi govorite: ti lafovi su strogii u tim stvarima. Ja sam dobar katolik, ali na onom mestu bog mi nije stvorio kako je trebalo: očigledno je bio zauzet spasenjem sveta ili drugom kakvom svinjarjom. Sem tega želeo sam da propuštam malo sveta.

— Razumem to — reče čovek u kožnoj bluzi. — Ja sam šofer i sam volim da putujem. Kada sam sreć ovi pijanduru upravo sam jurio kolima. Bilo je to noću, u kasne sate. Volim brzu vožnju i tada sam baš bio da gas: sećam se kao danas, imao sam na brojčaniku preko pedeset milja — onda se još vozilo na kolima iz demobilizacije. Ovaj pijani iskoši mi odjednom iz pomrčine i kao štuka podvruće se pod kola. Ja zgazih Žočnicu da sam pomislio da će mi se nogu zauvjeri zavući u stražnjicu. Kola otkočiše, ja skočih iz kabine i na njega. „No i šta — velim — šta sad da uradim s tobom?“ On gleda u mene, usta mu krvava, pa veli: „Šta hoćeš?“, „Kada bih uradio s tobom ono što bih sad htio — kažem — da njemu — morao bih u zator uzbog čoveka, a ubio bih gnjidi. Ti si ožderan“, „Ne“ — kaže. Pogledam u njega i vidi: trezan, samo se sav trese. Bi mi ga žao: čovek je ipak. „Šta vam bi da zaželite? — kažem. — Gde stanujete? Da vas odbacim“. Stajali smo u mraku, nasuprot od nas bio je neki plac ogradjen daskama; sećam se, leti deca tamо igraju lopte. On čuti. Pitam još jednom: „Kuda želite da podjetje?“ On se zasmeja nekako idiotski, zgrabi me za ruku i kaže: „Covek koji je otišao od svojih nema kuda da podje. Kuda god podje naći će na prazan plac“. I pokaza rukom na ogradu. I ode; drži se za glavu i ništa više ne govori. Nisam ga video otada.

Covek u kožnom kaputiću prestade da govorit; izvuče cigaretu i poče se lupati po džepovima tražeći šibice. Ne nadje i obrati se čoveku sa zmijom:

— Imate šibice?

— Upaljač — reče čovek sa zmijom; izvuče ogroman bronzani upaljač vlastite izrade i pripali.

Covek u kožnoj bluzi pozdravi vojnički i ode.

— Intelligentan muškarac — reče jedna gospa. — Uopšte ne liči na šofera.

— Što ne potrčite za njim — reče čovek sa zmijom. — Daće vam se besplatno, sem ako se ne bude bojao da spava sa pokojnjicom.

— Sta, gospoda veruje u zagrobnu život — reče jedan mladić.

— Pozajmите mi onda dvadeset zlota: vratiću vam posle smrti.

Zena ode. Idući ljujala se širokim bedrima, noge je imala ravne i debele kao stubovi.

— Isuse — reče mladić — ala ona ima jezive noge.

— Kada sam bio balavac — reče neki starac i pogleda po okupljenima izbledelim očima — ulevali su mi u glavu da su sve poljikinje lepe. Ali i tu je iluziju šlag trefio.

— I šta je ostalo? — upita mladić.

— Tuš — reče starčić. — Svakodnevno se tuširam.

— I to je sve?

— Jasno. Ne mogu dvaput dnevno da uzimam tuš. Živim kao potstarnar, a moja je gazdarcica takva zolja, da bi joj čak i u paklu dali zasebnu sobu.

Starac se ishraknu i ode oslanjanjući se na štap. Čovek što se sretao s pijanim u „Gostionici kod Mornara“ u Bžeskoj reče čoveku sa zmijom:

— Ovaj pijani bio je nekada fini momak. Pre rata radio je na tramvajima, dizao tamo strajk. Sakrivao je ljude za vreme okupacije: imao je kod sebe ceo štor Zidova i potismeavao se Nemcima. I govorio je nama: „Kad dodje pobeda, videćete kako ćemo živeti. Imaćemo svega, sto mu gromova, i nikad nam ničega neće usfalti. Neće više biti sirotinje. Naplatićešmo se za svu bedu koju smo u životu pretrpeli. Imaćemo da grejemo trbuhe: moramo samo čekati!“

— Ja znam šta je bilo dalje — reče niski muškarac sa utetovanim zmijom. — Zatim je došla pobeda. I trebalo se probijati za sve, raditi kao nikad u životu, stiskati zube i stezati opasac. Drugi su se nekako uzdržali, penjali se gore, a on zaostao pozadi. Možda je bio manje sposoban, možda je malo shvatio. I tada nije izdržao: počeo nesretni drugo govoriti ženi noću, a drugo na javnosti. Zatim se počeo bojati.

— Da — reče poznanik pijanoga — zatim se počeo bojati. Bojao se da će najzad drugi otkriti kakav je on partijac ustvari. Nije razumeo partiju.

— Partijac — reče muškarac sa zmijom — koji svoje sumnje preživljuje izvan partije vrlo brzo se pretvara u gomilu smrdljivog izmeta. Imao je malo srce i malo nade. Malo je želeo: želju mu je zastupio strah kada je gledao kako se ljudi mute. Ima takvih koji misle da sve što se dešava u zemlji, dešava se i u njihovoj savesti i na račun njihove savesti. I ovaj je bio takav: imao je sićuno srce i zato tu leži oljoksan kao stara kurva na veliki četvrtak. Zatim su ga sornuli iz partije.

— Otkuda vate znate sve to? — zapita poznanik pijanoga.

— Sam sam podizao partisku legitimaciju da ga izbacimo — reče čovek sa zmijom. — Sred sam ga jedno veće. Prikrpio mi se za ruku i veli: „Žašto sreća stanuje takodaleko? Kada ćemo mi stići donde? Ići ćemo, stiskati zube, dan će nam nekad izgledati kao noć, ali ako nekad stignemo, hoćemo li ikad imati snage da se osmehnemo? Ne: bitćemo prosti djavoljici umorni. Posle velikog naprezaanja čak i uspeh izgleda kao košmarini san!“. Uredu — kažem ja njemu onda — sutra je sastanak: ustani i kaži sve to. Kog djavola da tripi to u sebi? Svi su vratški umorni, ali cutati se ne sme. Čutanje nije zlato. Čutanje je odvratna laž. Čutanje je najodvratnija od svih laži“. On me pogleda nekako čudno: nikad nisam video takav pogled. Nasmeja se glupo i reče: „Šta ti? Ja sam se samo našao. Hteo sam samo da vidim jesli li dobar partijac. Jer nekako mu je zadnje vreme...“ Dadoh mu tada po njusici. Briso je krv sa usana, čutao.

Čovek sa zmijom prestade da govoriti. Zasmeja se kratko i nepririjatno.

— Sta se kog djavola smejete? — upita pijančev poznanik.

— Jer znam — reče niski muškarac sa zmijom — znam da će sve takve labove videti jednom kao i njega. Dasa partijac koji ne ide kuda u njegova partija, mora da se pretvori u ovačvoga kao ovaj ovde. No, hoćemo li?

— Da — reče pijančev poznanik. Sta da stojim ovde? Ionako mu ništa nećemo pomoći.

Išli su ulicom. Prašnjavao drveće izgledalo je žalosno i ružno. Na uglo je mršav čovek u prljavoj platnenoj bluzi prodavao sladoled — oko njega se gurala gomila dece; sladoled se topio i curio im niz prste. Viki su piskavim glasovima držeći u ispruženim rukama stianu novac.

— Jeste li ga stvarno poznavali? — upita pijančev poznanik iz „Gostionice kod Mornara“. — Meni se sve čini da lažete. Nemoćuće je da ga vi poznamo.

Covek sa zmijom zastade. Pogleda u onoga. Onaj reče:

— Sad tek vidim da imate strašno izrabljeno lice. Jesu li vas tužili kadgod?

— Tukli su.

— Davno?

— Izgleda mi kao da je bilo juče — reče čovek sa zmijom. — Osećam to kao sasvim sveže. Ali stvarno je bilo pre dvadeset godina. I takodje je bio trideset april. I bilo je takodje tako strašno toplido da se nije mogli disati.

Gledali su se čutke. Jurili su tramvaji i kamioni, brzo su prolezali ljudi. Poznanik pijanog upita razdraženo:

— Pa dobro, jeste li ga poznavali ili niste?

Covek sa zmijom podiže glavu i pogleda ga. Bilo je prazno, jasno i slepo: potsećalo je na oči mrtvaca.

— Znao sam mnoga ljudi — reče.

Podješa dalje. Poznanik pijanoga iz bara „Gostionica kod Mornara“ u Bžeskoj zviđao je, niski muškarac išao je čutke i nervozno pokretao ogromne vilice. U jednom trenutku zastade.

— Zaboravio sam, dovraga — reče gledajući nemirno u onoga.

— Moram se vratiš: žena mi rekla da svratim do tašte. To je na onoj strani.

— U redu — reče onaj. — Prilikom bih vas, ali ni ja takodje nemam vremena. U zdravlju — dodirnu prstom kačket i ode.

Kada već nestade iza ugla, niski muškarac se vrati do pijanoga. Naže se nad njim i s naprezanjem ga nabaci na sebe: pijani mu je spadao iz ruke kao bespomoćna vreća. Niski muškarac vukao ga je i govorio sa žaljenjem:

— Zašto si se ožderao? Zašto si se ožderao u samo podne?

S poljskog preveo Petar VUJIĆIĆ

(nastavak sa 12 strane)

probojem žutog mlaza svjetlosti, koja u uskoj ulici stvara igru obojenih refleksa, oživljava usnute razine zidova, rastvarajući ih snagom svoje topline. „Ciganin“ Faustino-Lafateta, crpe snagu učinka iz oštре linearne kvadratičnosti a „Paysage Montsoreau“ Jacquesa Dolla stvara istim metodom izvanrednu atmosferu sela pred kisu, kad u olujnom polurnaku konture obavijenih uniformiranih kuća rezu zrak čvrstih obrisima, jedinim statičkim elementom.

Suprotan po odricanju svake analitičnosti i građivanja, izveden u slobodnim zamislima boje, bliz ekspressionizmu je „Prorok“ Suzane Simon. Odnos goleme konture prorokove glave prema sitnim, grupiranim glazama puška, podsjetio me na izražajne metode početaka umjetnosti naše civilizacije (na pr. egipatske) gdje se jednom vanjskom, fizičkom disproporcijom, naglašava razlika u znaku i vrijednosti. Vraćanje izvora je ovđje idejno, za razliku od formalnog, figurativnog vraćanja „naivnih“.

Konačno, dolazimo i do vjernih poštovača forme. Da, pozivaju se na Cézannea, Siguroma, ali... prostor djelovanja se neizbjegivo sužava, ritam usporava, umjetnost dolazi na granicu zanata a rezultat su većinom slike za dekorativno ukrašavanje malogradjanskog interijera, uspored sa obiteljskim fotografijama. Bez stila, bez ideje, bez vremena. Od rijetkih, koji su uspjeli prevazići skušenost metode i na terenu čiste figuracije ostvariti život i originalna djela, spomenuti su Paula Kerouedana i Rogera Vandenburga. Obojicu zahvaljujući smrtonoj upotribi kolorističkih elemenata. Kod KEROUEDANA su to („Strajk u Bretagni“) žarki kontrasti žute dominantne atmosfere sa tamno-smeđe-crnim tijelima ljudi. Njihova napuštena tijela leže na pličaku, izvedenom tehnikom širokih, glatkih, ploha boja koje se uljevaju jedna u drugu. A bitno je to da se sadržaj, iako realan, gubi, da prepusti mjesto očaravajućoj impresiji boje i odraza. Još jači, još divljiji su koloristički kontrasti olujnog ambijenta sred kojeg leži stalna kolna kućica („La roulotte“) VANDENBULCKEA. Nešpostredni dodir sasvim suprotnih spektralnih vrijednosti, toliko je oštar, toliko značajan da bih skoro posegnuo sa izrazom: orfizam prenesen na figuraciju.

Ne želim tridesetogodišnjem Bernardu Buffetu pridavati značaj osnivaču jednog pravca ili škole. Samo radi bolje ilustracije povezati cu s njegovim imenom grupu slikara u kojoj dominiraju suhe, gole, rašljaste vertikale, simbolizujući praznoca osjećaja jedne generacije, formirane u ratnom i neposredno poslijeratnom periodu. Ali dok kod Buffeta građizam prijeti da predje u maniru, slikari koje mu, sasvim proizvoljno, pridružuju, zadržavši osnovnu komponentu, obogaćuju stil novim elementima. To je kod Constanta Barueqa („Moja soba“) prenošenje vertikale više u unutrašnju fakturu predmeta, u ritam unutrašnjih strukturalnih niti; kod Jean Le Dalla („kompozicija“), na kojoj čak potpis nalikuje kao blizanac na Buffetu) živilja koloristička paleta, od Buffeta izgleda zauvijek odrečena, ugodno svježa i lijepa..

Još par riječi. O grupi „naivnih“. Even, Jules Henry, Bray zasljužuju više pažnje i više prostora. Ali taj smjer je našoj publici dobro poznat. A sad sam uvjeren da se naši „naivni“ nalaze u najmanju ruku na istom umjetničkom nivou sa francuskim sabraćom.

Pariz, februara 1959.

Petar SELEM

niniva

Traži li medju mrtvacima onog što gore uzvraća nježni podbradak? Tko će ga naći, dok se zmije ovamo uzvrćaju. Tko će ga naći, dok vatra gori ovđje pred vratima.

Ninivo, neka te svijetlo sunce hvali, jer eno odsječene ruke leže na trijemovima. Odsječene glave se njišu na prozorima.

Neka su blagoslovjeni troji pohodi medju one, koji te ne ljubi, medju one, koji su te iznevjerili, neka je blagoslovjen svaki tvoj ponor nad onima, koji ti nisu ništa skrivali.

Pogled uzvrćeni tebi, preko ramnica na kojima se ritaju divlji magarci, preko planina, u kojima rici ridiјi lavovi, preko smrdljivih voda u kojima lutaju leševi, štakore, a zene otkidaju noge mrtvoj djeti s naduvenim trbušima,

preko smrdljivih voda u kojima lučaju leševi, gradova, koji su ugaženi kao mrvavnjaci i šuma u noći paljenih;

on nalazi iznad svega sporu vatu twojih kula, koja plasti narode u pustinjama, vidi sinove twoje u uspravljenim reljefima, koji dave vitke lalice i otkidaju vratove velikim pticama, one, koji gaze nogama djetetu i vade oči pobijedjenim ratnicima;

u tome gradu žive repati lavovi s glavama asirskeh mlađica, koji se krvoraju, da budu što grublji ljubavnici i što finiji krvnici.

U tvojim dvoranama, kraj voća, koje se rasipa po podu, po blistavom kamenu, kraj svijeća koje mirisu, sklopjene ruke bluda se otvaraju i padaju; glazba podjeća na noć i smjer negok puta. Tijela leže na svježem svijetu. Usta zivjeju:

Kako je slasno uljevati krv. To stvara divno smirenje onome, koji se može odlučiti. Koliki ubijaju, a nisu se odlučili.

Ninivo, neka te žarke zvijezde hvale, što si sama i što si se odrekla samlosti; —

ti se ne gadiš — ti ne sažaljevaš one, koji su osudjeni, jer im je dah kušan — tvoje srce je tvrdo i ne izgriza se.

Zlatko TOMIĆIC

III KONKURS „POLJA“ U ČAST DANA MLADOSTI

Redakcija lista za kulturu i umjetnost „POLJA“ raspisuje konkurs za KRATKU PRIPOVETKU.

Konkurs se raspisuje uz materijalnu podršku Pokrajinskog komiteta Narodne omladine Srbije za Vojvodinu sa sledećim nagrađama:

PRVA NAGRADA: 25000 dinara
DRUGA NAGRADA: 15000 dinara
TREĆA NAGRADA: 10000 dinara

Konkurs je anoniman. Radove treba dostaviti u dva kucana primerka bez šifre. Autorstvo će se dokazivati upoređivanjem primeraka sa konkursa i jednog primjera autora.

Dužina priповetke: do 6 kućanih strana sa proredom.

Radove treba slati na adresu: Redakcija „POLJA“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20/1.

Rezultat konkursa biće objavljen u „MLADOSTI“ i „POLJIMA“.

Ziri konkursa: Redakcija lista za kulturu i umjetnost „Polja“.

REDAKCIJA OVOG BROJA ZAKLJUCENA JE 18 MARTA 1959. GODINE.